

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу :	Изази сваког 1. и 16. дана у месецу.	За Србију :
на целу годину 2 фор.	УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ :	на целу годину 5 дин.
на по године 1 фор.	СТЕВАН КОЊОВИЋ, учитељ.	на по године 3 дин.

Професор **Мита Петровић**

Рођ. 1848. у Панчеву. — Умро 1891. у Будиму. А сахрањен у Сомбору 20. дец. 1891. (1. јан. 1892.)

МИТА ПЕТРОВИЋ,

Професор на срб. учитељској школи Сомборској. — Испитани гимназијални професор. — Један од највећих српских научњака и књижевника. — Члан књижевног одељења „Матице Српске.“ — Дописни члан „Срб. краљ. академије наука и уметности.“ — Члан „Ученог друштва“ у Београду — Прави члан „Хрватског педагошког збора у Загребу.“ — Редовни члан „Срб. пољопривредног друштва у Београду.“ — Опуномоћени члан „Народнописног музеја у Лајпцигу.“ — Посланик на срб. црквено-народном сабору у Ср. Карловцима. — Члан „Одбора петнајесторице“ у Ср. Карловцима. — Потпредседник српске православне Црквене Општине у Сомбору. — Члан местног Школског и Црквеног Одбора у Сомбору. — Члан муниципалног већа сл. кр. вароши Сомбора. — Сарадник многих српских и страних листова.

Српски народ, српску школу, српску књигу и просвету, задесила је опет голема несрећа, смрћу вредног и врло научног проф. Мите Петровића. Проф. Мита са своје високе учености, неморног књижевног рада, оличеног српског родољубља, није обична појава на српском културном пољу; такови се раденици и учењаци ретко рађају. Он је својим отличним особинама, по свима крајевима и слојевима нашег расутог народа постао тако рећи опште позната и врло уважена личност. Његови књижевни радови почињући од народне основне школе па више и средње школе, па од најнижих слојева народних па чак до најученијих српских кругова провлачише се а и провлачиће се још врло много година као златна жица.

Његово спремно, вештачко и неуморно предавање на катедри српске учитељске школе остаће међу ученицима и ученицама ове школе, који се као народни учитељи овде спремаше, велимо остаће у живој и врло пријатној успомени, а у историји српске педагогије заузеће једно од првих места. Много ће проћи времена, да се таква снага поново појави на српској школској позорница, а тај големи губитак највише ће осетити српска учитељска

школа Сомборска односно српско учитељство.

Колико се покојник бавио за младог доба свога са тако званом лепом књижевношћу, у толико више у каснијем добу, у добу најједрије снаге своје, са школском књижевношћу, пружајући нам из реалних знања и наука тако рећи све уџбенике. У најзрелијем добу одао се у скроз научна испитивања и попуњавао нам је големе празнине, које још владају у том погледу у српској књижевности.

Појимајући важност науке а особито природних наука, којој се струци покојник и душом и телом одао и изучавао, гледао је да ову што боље и лепше популарише и усади у срце млађаних српчића и српкињица, с тога је већином и радио на оним листовима, који већином у руке таквих долазе.

Напоследку видећи, да се пољопривреда само тако може на праву и рационалну основу и висину подићи, ако се теорија са праксом удружи, односно ако се прво све околности у пољопривреди испитају са научног гледишта, и ова — наука — да постави општа начела, по којима ће се и сама радња рационално моћи ширити и корена хватати у народу нашем, који је у том погледу још јако иза дру-

гих изаостао. С тога је свом снагом својом, дужевном и умном, у последње доба радио на више дела рационалне пољске економије.

Радећи овако неуморно и напрежући своје умне и душевне силе, а не познавајући своју физичну снагу, подлегао је раду свом, преморио се умно а пао телесно у бољу, која му сво за кратко време промени овај земни живот са оним вечним!

Не дозвољава нам сужени простор овог листа, да још опширније проговоримо коју више о радњи његовој и школској и књижевничкој као и о радњи, о нашим јавним пословима на Црквено Школском пољу, где је заиста и ту достојно место заузимао. Једино

ћемо се још ограничити, да укратко споменемо, да га уз цео народ српски, понаособ жали још неутешна, уцвељена и верна љуба са троје још неумомљених сирочади. Само ова околност да је, само да је губитак верна мужа и драга и љубљена оца, која као сирочади остају, незнајући куда ће се окренути — ни дрвету ни камену — па човеку се мора да цепа срце од туге и жалости; а где је уз то још онај ненакнадиви народни губитак, који ће се дуго и дуго осећати.... Он је за народ радио и у том раду и умро... народ ће појмити тај рад и знаће се хришћански и одужити сиротама и невољнима.... А покојном Мити професору нека је и са овога скромнога места слава и хвала!

РЕЧ О НОВОЈ ГОДИНИ.

Прохуја крилима ветра и 1891.

Дође и опет доба, да сваки даде рачуна својој савести о раду за читаву прохујалу годину.

Дође и опет доба, да сви заједно дадемо рачуна о заједничком раду сваком појединцу за себе.

Чиста савест је праведан судија, она нека суди и оцени.

Тешко ће се и један наћи, коме ће тај судија шанути на ухо: Драги мој! Честитам ти Ново Лето, нека ти рад и овога буде као прошлог, јер твоје делање нема замерке ни у чему, твоје делање у сваком погледу служи за углед.

Сваки човек има махна а у овоме а у ономе, ко више ко мање. Нама пак свима остављено је да те махне искоренујемо а срца наша да засађујемо биљком врлине, за то нам Бог даде образ т. ј. својство, да се можемо усавршавати и уподобљавати подобију Његову.

Будимо искрени и махне своје не

тајимо него обећајмо, да ћемо их по могућности исправљати.

„Домаћи Лист“ као учитељ српских породица неће пропустити ни ову прилику а да се не обазре на погрешке, које се противе учењу и сврси његовој; исто тако да не искаже мисао, како би се те погрешке дале поправити и какве су последице оних погрешака а какове су од поправке истих.

Кад се обазремо по српству видимо, да је редак дом у коме је задовољство, у коме је дакле права срећа овог света, јер без задовољства нема среће. Са друге стране видећемо баш у свима тим домовима где нема праве среће правог задовољства, да се и вера, љубав и нада угасила или се гаси — а вера и уздање у Бога, нада на бољи живот и чиста љубав према ближњим може да заслади и ублажи сву горчину овога света, која жеже и мучи душе грешних људи.

Чини ли зар човека сретним и за-

довољним само сребро и злато? Чини ли човека задовољним само слава? Незадовољним чини човека мирноћа савести.

Шта ће неверника утешити у каквој год невољи овога света? Шта ће га крепити у приликама што га турају у провалију очајања? Шта ће га подстицати, да чини добро а зла да се клони — зар слава земаљска, сујета, завист и други коров греха?!

Завиримо у онај редак дом наш, који је одиста сретан; шта га бодри у невољи — вера у божију милост; шта га подстиче, да чини добро а зла да се клони — заповести божије споре са наградом и с друге стране казном не земаљском него вечном небесном. А шта га упућује како да чини добра? Упућује га света црква, коју је основао сам Бог као чуварицу и тумача његових вечних истина, које спасавају човека.

За то верујмо у Творца овог света; молимо му се онако, како приличи тражити милости и помоћи у Оца и Творца свега. Испуњавајмо заповести његове; љубимо ближње — што не желиш себи не чини другоме.

Знајући, да без помоћи божије ништа не можемо радити, призивајмо га топлим молитвом у помоћ свагда и на сваком месту. А знајући, да све што год чинимо — чинимо пред очима божијим, то не започињимо ништа без воље његове т. ј. што би се противило закону његову.

Под иконом свеца нека ти је драги Србине св. Писмо, пажљиво га читај, кад год га можеш и по њему се владај.

А ти грешниче тешки што велиш: „Ово је мини св. Писмо!“ Зар те мо-

же један себичњачки политички лист, који сваким даном упада у погрешке противне и закону божјем и закону цркве и најпростијем закону морала — толико заслепити? Зар у њему тражимо духовне хране? Зар тај да ти улева племенитост? Зар такови, да ти разбуктава родољубље?! Ја већ видим пред тобом понор коме заслепљен хитиш! Тргни се, разбери се, покај се, лати се св. Писма и где ено ти оне стазице што води твојој срећи, крочи њоме и спасен си.

Обазримо се даље по народу нашем. Колико их је што су радећи против закона божјег, са лености, неваљалства, пијанства и др. морали изаћи испод крова својег деда или прадеда и узети просијачки штап!

Моли се Богу и ради — вели наша пословица. Ради као да ћеш сутра умрети. Знај да је леност мати многих зала. Буди вредан и чуваран и штеди а најмање за себе. „Бежи од златољубља, златољупцима никада не може бити доста: увек су сиромаси; јер не виде оно што имају, гледајући оно што желе.“ Најбогатији је онај човек, коме је доста оно што има; који с правдом добија а туђега не жели.“ (Доситије).

Не заборављајмо, да је и сиротиња тешка! У данашња времена сиротиња навађа многе људе на безакоња; с друге стране видимо, да народ материјално не осигуран пропада и морално; материјално пак осигуран народ ако је уз то трезвен много вреди и много може!

Гле Чехе! Виде ли сведоцбу њихова напретка, виде ли сведоцбу њихове народне свести прошле године у њиховој јубиларној изложби?!

По Чех ти је и ваљан и вредан домаћин он ти је родољуб на делу а не на празним речима и на хартији!

Чешки земљорадник није тврдоглав, да се позива у раду своје на рад својих старих: „хе тако је и мој дед радио па...“ него слуша паметније, прихваћа савете учених и рационалних економа.

Колико имаде Чех богатих економских листова?!

А ми?!

Чех ти истера десет и више пута новца из истог комада земље него ти Србине и ако је твоја земља датеко боља и ако је клима краја у коме ти живиш далеко повољнија за њиве!

Сваки ти је Чех богат и сви су заједно богати, но богатство њихово није Кир-Јањино.

Данас падне једном Чеху лепа и корисна мисао по народ чешки или цело Словенство па и цео свет, која би

се замисао дала остварити помоћу њих више: покушали то, он и нађе чисто родољубиви, братски и хришћански одзив.

Њихово грдно позориште изгоре а они за једну ноћ и један дан скупе прилога те саграде још већу зграду!

А како ти кукавче Србине, где су ти забавишта, где ли вероисповедне школе, где и какво ти је позориште, колико имаш удружења, имаш ли које привредно.....? Браћа у Банији ти страдају — а ти или немаш па не можеш или имаш а — нећеш!

„Моли се Богу и ради!“

Теци и чувај најмање за себе! имај на уму и то да: „не можете служити Богу и богатству.“ (Лук. гл. 16. стр. 13.).

Ево то ти драги брате Србине саветује искрени пријатељ твога дома „Домаћи Лист“ на почетку 1892.

К.

Ив. М.

Воћарство.

Резање (кресање) воћака.

Неколико речи унапред.

Преко целе ове године намерни смо, по напред удешеном плану, да донесемо у овом листу низ чланака о резању наших в ака како повећег дрвећа, тако исто средњих па и патуцвоћака, које ћемо чланке са нужним сликама да разјаснимо. Чланке смо ове приправили по најбољим страним делима и то по делу написаном од *И. А. Харди-а*, *Дубрела* и *Леиера*, даље по *Гоше-у* и *Гресент-у*

Ко се коле бавио са неговањем воћака, лако ће појмити од какве је важности резање по напредак воћака и по саму добит, коју очекујемо од њих.

1. Цел резања.

Резањем воћака тежимо да постигнемо ове цели:

а) Да њиме свакој воћци дамо леп и правилан облик, како би се тим начином сав сок, који кружи у воћци, подједнако делио на поједине делове воће.

б) Да оне воћке које су нероткиње, дотерамо резањем дотле, да морају родити.

в) Да родљивост воћака непрестано одржимо у томе плодносном стању.

г) Да постигнемо боље, веће и раније плодове.

д) Да и живот воћкин што можемо више да продужимо.

Јесте једна од главнијих наших брига, да свима оним воћкама, које се налазе по нашим баштама и другим местима дамо што лепши и правилнији облик, да би их тим лакше могли неговати. Напослетку морамо имати обзира и према простору земљишта на коме негујемо воће, и тако ово удесити да сво рађа а да ни једно другој којој воћци не смета, а поред тога да на тако ограниченом месту имамо по већи број засађених воћака; са правилним се резањем то да постићи а без њега не да.

Нека се сорта воћа може само н. пр. у виду шпалера неговати, ако желимо од ње и плода да добијемо; а може ли се на овај начин неговати ако је орезати не умемо? Наравно за такве врете воћака нужни су још наслони и прикладно место.

Има пак и таквих воћака које врло тешко рађају, по читав мали век преживе, па још не почну рађати; резањем јој пружамо средство, које ће је нагонити да редовно рађа.

Резањем можемо да осигурамо редљивост, као и то да сваке године редовно умерено рађа, па самој воћци то ништо да не шкоди, него опет да се одржи у потпуном здрављу до опредељена века.

Резањем можемо тако воћку да удесимо, да јој сви делови буду приступачни сунчаном светлости, топлоти и приступу свежег ваздуха, без којих се услова не да ни замислити потпуно воћкино здравље, напредовање и донашање једнако ваљаног плода.

2. Користи од резања воћака.

Резање је воћака од врло велике користи, али само тако, ако се оно изведи на основу правих биљско-физиолошких начела. Рђаво резивање воћака спречава рађање, па врло зло утиче и на сам живот воћкин; добро резање одржава је у добром стању и потпуном здрављу, оно им продужује век, пружа им средство да се снаже и да болест не наилази на њих.

3. Време у које се могу воћке резати.

Време, кад се могу воћке резати, не

може се тачно одредити, то поглавито зависи од положаја у коме се воћка налази; зависи од врете и сорте саме воћке. У опште се може рећи, да резање само онда може да буде, кад је воћка гола, т. ј. кад онадне с ње лишће, кад кружење (циркулација) сока са свим престане, па док се оно поново не крене. Дакле по томе од новембера па све до марта месеца.

Но у том оцеку времена, само онда, кад није одвећ јака зима односно кад није смрзла, јер би се за време јаке хладноће грање и гранчице јако крхале и многу би нам штету нанело, уз то још тада ране врло тешко зарашћују; шта више та јака хладноћа има толико рђавог утицаја на орезано место, да се заостале горње очи промрзну и пропадну а то с тога, што рана горе, није могла да зарасте него је кроз себе пуштала хладноћу и рушила цео воћкин организам који се близу ране налази. За резање је по томе најзгодније време пре смрзле касно у јесен или после смрзле рано у пролеће; у томе ће добу ране зарастити и неће с њих бити никаквих рђавих последица по саму воћку. У колико би ипак зими морали овај посао обављати, у толико морамо при везању више бежати над оком, што у пролеће не чинимо, јер тада се непосредно гранчица уз око мора орезати.

Што до сад рекосмо, већином се односи на воће тако звано *јабучасто* као, јабуке и крушке, које већином најкасније крећу. Што се пак тиче *коштичавог воћа* а особито бресака, ту дотле не смемо резати, до год воћка ова не крене, и у тој мери не потера, да без јаке натеге можемо да разликујемо *цветни пуц* од *пуца за летораст* и тада је тек можемо орезати. Том ће се приликом и нешто смоле да појави на свакој раници, но у колико се будемо лепим данима и лету ближили у толико ће и ране лакше зарашћивати. Произвађачи бресака у *Montreuil* код Париза, који најлепше брескве на целом свету произвађају, режу брескве при благом времену раније, али су они у тој мери вични бресквином дрвету, да за свако око насигурно знају да кажу, из кога ће се цвет а из кога ће се лист да развије, што ће код нас још за дуго

времена, поред најбоља воље, врло тешко да иде — за то се задовољимо и тиме да знамо онда разликовати кад пунови почну да бубре. — Нема напредности ни једно резање а обављало се оно у јесени или у пролеће, само ако је добро и у згодан тренутак извршено; једино кад се у јесен реже, може бити да се преко зиме због разних незгода поједини горњи пунови надру, услед чега не крену и тако нам не може да изађе онака круна, какву ми желимо. — Летње резање обавља се маја на све до августа месеца, без да се морамо ограничити на извешан оцек времена.

У главном можемо још једном да речемо, да се с резањем у тој мери морамо пожурити да га пре обавимо, док се није кружење сока у свој редован ток ставило, јер тиме би се врло много сока изгубило а све на уштрб саме воћке. Премда може да буде таково резање, у време кружења сока и од велике користи и то баш код оних воћака које јако у дрво ђипају и тиме баш да се на родљивост нагна.

4. Нужни алати за резање.

Ми већ једном приликом споменуемо о справама за резање „винове лозе“ („Д. Л.“ II. стр. 297.) и казасмо наше мњење о њима с тога овом приликом ћемо их само споменути и најнужније о њима још једном рећи.

За резање воћака најнужнији су нам ови алати: 1. *обичан баштовански нож*, 2. *баштованске маказе* и 3. *мала тестерица*.

Баштовански нож може бити облика каквог му драго; најглавније је да мора бити *јак, чист, оштар*, да лако одрезује а не да кида. Врло је добро, ако је врхом као кљун савијен сеченици а уз то још ако на леђима корица има утврђено парче челика, који би у нужди послужио и за мали чекић, за укуцавање малих клинцића у станива ради разупињања брескових гранчица.

Баштованске маказе, састоје се из сечице и ослонца. Једина им је махна, што при сечи и притискују, те ако нису јако оштре, надру гранчицу са оне стране, где се гранчица ослонцем подухвати; ова се рана тешко лечи. Но у најновије доба има тако

удешених баштованских маказа, које не секу притиском ослонца и сечице него сечица повлачењем по гранчици сече ову и не прави с претивне стране такову рану, која би јој може бити шкодила. Истина да се некад може боље оцећи са ножем, али већином није нож тако згодан за резање гранчица, као што су маказе. Маказе ваља одржати у добром стању и да се не разиђу, да не би гранчица међу ножнице упала и згулила се. С тога не треба подебље грање силом маказама сећи, него их тестерицом одрубити; кад се силом маказама што сече, с једне стране кваре се саме маказе, а с друге и гранчица. Оне гранчице на којима желимо да крајње око на сигурно потера, свакако би боље било да се оцече оштрим ножем а не маказама. — Да би на повишем дрвећу могли поједине гранчице оцећи које смо на око узели, можемо такве маказе набавити, које се на држаље могу насадити и помоћу спуштеног конопца стискивати их и распуштати.

Тестерица, чиста и оштра сваки час треба баштовану, да се њоме мало подебља гранчица одрубити, која се не може ни ножем ни маказама оцећи. Сама тестерица ваља да је добра и не одвећ крута, зупци да су ситни и не јако размакнути, да рез не оставља за собом широк, него узан рез, јер тада не ће тако ни кору закидати и дерати на гранчици коју сече.

5. У опште о облицима круна у воћака.

Воћкама се могу разни облици дати и у погледу стабла и круне. Но ти облици не зависе поглавито од наше воље, да ма какав можемо удати ма којој воћци. Баш с тога, што се све воћке не могу једним начином култивисати, бирало се и истраживало начина, како ће се која што лакше однеговати и од ње што веће користи имати. Форма или облик воћке мора да зависи и од саме климе у којој воћка расти, па и од саме природе оне воћке коју негујемо. Ми ћемо овом приликом само изнети просто називе самих облика, а за тим укратко описати сваки облик за себе а напоследку ћемо опширније изнети начин и цео рад како се који облик код појединих воћака постизава.

Разне воћке можемо да негујемо у овим облицима (форма): 1. *Високо дрво са округлом круном*, краће можемо да назовемо *крунасто дрво*. 2. *Дрво у облику пирамиде или купе* или *купнасто дрво*. 3. *Дрво у облику казана* или *чаше*. 4. *Дрво џбунастог облика* или тако звана *патуцвоћка*. 5. *Дрва у виду шпалира*. 6. *Кордоки*.

Висока или полувисока воћка са округлом круном.

Под високим или полувисоким воћкама разумемо оне воћке, које имају своја стабла повиша од 1.5 до 2 м. а на овом правилну лепену округлу круну. Овакав облик имају готово све наше воћке које негујемо по баштама и воћњацима. Таки се облик свима нашим воћкама, осим бреске и јабуке на каламљење на рајску јабуку, може и надаље давати и произвађати. Ово је најприкладнији облик за оне воћке које се у засебним воћњацима, двориштима, улицама, друмовима и њивама негују.

Воћка с круном у облику пирамиде.

Већина воћака, која се негује по нашим баштама, може бити однегована у овом облику, а особито крушке, које су најприкладније за овај облик. Овај облик можемо само тамо примењивати где на малом, ограниченом простору хоћемо повећи број воћака да подигнемо.

Облик овај, односно пирамида или купна састоји се у том, што свака воћка мора да има своје као свећа право стабло; из кога, одмах почев од доле, потичу грање па све до врха стабла, односно те средње главне грање или тако зване *грање воћнице*. Доње је грање дуже и више заузима водораван правац, а горње је краће, што управо и прави облик пирамиде односно купе. Овај облик ваља у тој сразмери да је произведен, да највећи пречник ове пирамиде односно купе изнесе тек за једну трећину висине стабла до врха. За овај се облик вели, да је најбољи и најзгоднији како за рационално негововање воћака, тако и за донашање што више плода. Код обичних пирамида почиње грање близу земље, а код високих почињу на стаблу у висини 1 до 1.5 м. Вишу је пирамиду теже однеговати и с њоме човек има више посла па и

труднија, но у толико се на њој плодови боље развијају и лепши бивају, јер сунчана светлост више и благодетније на њих утиче. Међу таким пирамидама и оно се земљиште, може са разним поврћем да засеје, особито оним, коме није нужна у обилној мери сунчана светлост. -- Мање пирамиде нису све једнаке, разликују се у томе, да ли им се грање удешава да више хоризонталније тера — *француски начин* неговања; или да им грање врховима својим, више главном врху тежи — *немачки начин* неговања пирамида.

Воћка с круном у облику казана или чаше.

И овај облик може да се удеси готово код свију воћака с изнимком брескве; а особито се да лено произвести код оних јабука, које су накаламљене на рајску јабуку. Облик се тај састоји пак у овом: Има стабло врло ниско одприлике 15 до 20 см. и ту почињу три гране на три стране а по средини ништа — среда им је шупља. Границе које потичу из главних грана укупно узев имају округао облик. И на овом се облику могу да постигну врло лепо и развијени плодови.

Воћка у облику џбуна.

Код овог облика чали са свим стабло или ако га и има, оно је врло кратко. Грање у повећем броју потиче одмах над вратом корена и дели се на све стране. У овом облику, у ком и најбоље успевају, негује се смоква, малине, рибизл и огроз. Од како су тако звани кордоки познати ретко је, да се која воћка а особито јабучaste овако негује.

Шпалир.

Ради шпалира примењује се поглавито оно воће, које у слободним баштама тешко сазрева из разних узрока и које особити неки начин резања захтева. — Овај се облик састоји у том што у првој линији морамо воће засадити поред зида, ограда или станива и на ово га извесним начинима разанивати. Могу шпалире и слободно стајати како једноставни тако и двоставни; у првом

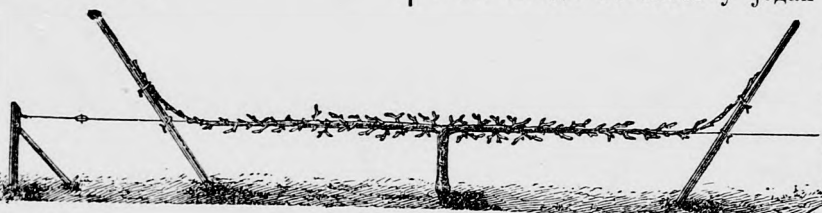

Слика 2.

случају се меће само један положени ослонац а у другом два. Са изузетком брескве све се воћке могу у овим слободним шпалирима неговати. — Радња око воћака на шпалирима заиста није лака и за њу се тражи прави вештак. Особито се тражи вешта рука при произвађању разних фигура на шпалирима и на тако званим округлим шпалирима. — Слика 2. приказује нам шпалир, који се иначе *верјеова иалмита* назива, која може имати и више кракова, парни или безпарни.

Кордони.

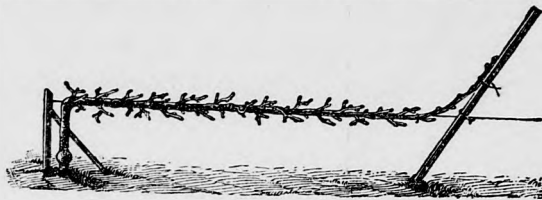
Воћке однеговане у облику кордона називају се и *ирландским дрвима*; ту воћке са стаблом сво-

Слика 4

јим могу бити усправне или делимице усправне а делимице положене. Положени део

стабла може само да се протеже на једну страну (сл. 3.); а ако се двокрако производе

Слика 3.

може на обе стране, и десно и лево (сл. 4.). Пошто се ради овог облика повећи број воћака засади на близо у један ред то могу

стабла да леже водоравно у једном реду — у једном спрату; или у два реда — у два спрата. Иначе

кордони могу бити усправни и коси.

(Наставиће се.)

Виноградарство.

Резање винове лозе.

Резање на лозу.

Прошле године у седам одељака (од бр. 18. до 24. „Д. Л.“ II.) говорисмо како се реже винова лоза првих година њене младости, односно у опште о *резању на кондир*. Сад нам пак остаје да коју више кажемо о *резању на лозу*, и какви се све облици овим начином дају извести.

Под резањем на лозу разумемо у опште такав начин резања, да у место *кондира* остављамо подужу лозу *родницу* ради плода. Овај се начин извађа, код оних сорти грождја, чија лоза по природи својеј јаче тера, а уз то је земља у сваком погледу повољна, и на послетку која се с јесени са чврстим а лети са ретким ђубретом ђубри и снажи.

Нажљиви ће посматрач винове ло-

зе за неколико година увидети, да сваке године *нова и нова лоза доноси плода*, и то она лоза, која лежи на лози, или само ма на једном делу лозе, која је од ове роднице само за једну годину старија. Код резања на кондир назвасмо ту старију лозу — од 2 године — *подкондирицом*, а овде при резању на лозу, назвасмо је *краком*, *рашљом* или *поваљеницом*.

Кад хоћемо да режемо *на лозу*, онда не произвађамо чокот *у виду главе*, него *у виду стабла* и то при обичним околностима, високо стабло од 4 до 5 dm. Стабло је обично једноставно и на њему остављамо један крак или два па и више, положени на једну или на две супротне стране. Краци или рашље се не остављају тако исто као и подкондирице, него се оне остављају у виду поду-

же лозе или тек само мали део под родницом а остало се све ореже.

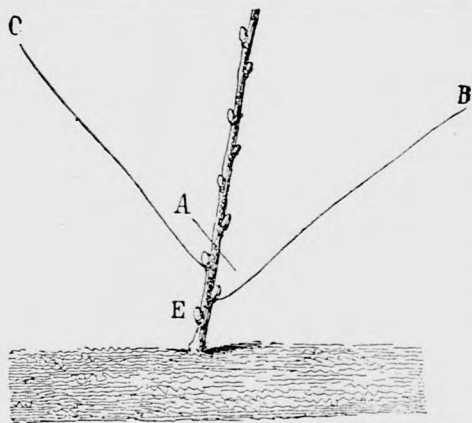
Према томе ћемо сад да изнесемо разне методе, којима се може овакова лоза удешавати и резати.

Пре свега морамо споменути и то, да се за свако оваково резање, које ћемо и току ових чланака да опишемо мора предходно за првих пет година, онако поступати, као што то у „Д. Л.“ прошле године на стр. 345. под насловом „*Резање првих пет година оне лозе, које се на стабло пуштају*“ изложисмо и тек на то наставити; или у крајњем случају на већ јачем старијем чокоту, кога до сад ма којим начином произвесмо.

I. Једнокрака или двокрака поваљеница.

За ову методу морамо имати стабилне од два реда летава или жица (2 етажне). На првој ће лежати лоза родница, а друга ће дочекивати ластар. Прва је од земље висока на 4—5 dm. дакле свега од земље за један метар.

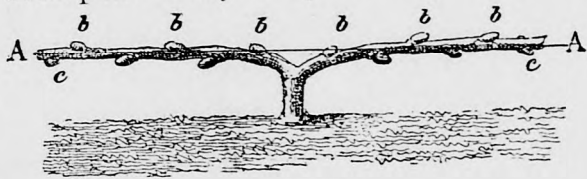
Да се боље разумемо, мораћемо у кратко рећи да четврте године ваља да лозу, којом у вис одмичемо („Д. Л.“ II. стр. 347.) морамо орезати на 2 ока (сл. 5.) из кога ће 2 ластара да по-

Слика 5.

теку; уз то оставити доле и *резервну лозу* са 1 оком. — *Пете* године пушта се на род. Прво се ореже резервна лоза на 1 око. Оне две лозе на

стаблу, ако су обе здраве и једре, а основом својом достигле до прве етажне, орежу се, свака на 5—6 очију. Једну пустимо уз летву или жицу на десну страну а другу на леву страну и обе их ставимо у положен — правац и привежимо их уз летву односно жицу; тада добисмо *двокраку поваљеницу* (сл. 6.). Нису ли обе ове лозе роднице добре, једре и здраве, а ми изаберимо бољу и орежимо је опет на

Слика 6.

5—6 очију, а слабу орежимо до основе јој. Ону добру поваљимо ма на коју страну летве или жице и причврстимо је уз њу, и тада добисмо *једнокраку поваљеницу*. Обе ове лозе које се уз летву поваљују називају се *поваљенице*.

Из сваког ока, на овим поваљеницама, потећи ће по један ластар, а на сваком треба да буде 1 или 2 грозда. Пов ће ластар бити и на резервној лози и око ове. Како ластари приспеју до друге етажне, привежу се и у своје време подберу и заломе („Д. Л.“ I. стр. 245.).

Овде морамо приметити за чокот од двокраке поваљенице, да изгледа да је занета много, да нам те године у тој мери донесе плода: 6 очију с једне, а 6 очију с друге стране, из сваког најмање по 1 грозд, дакле 12, и сами признајемо да изгледа много, али с погледом на добро земљиште, на јако гнојење, ништа није претерано, толико очекивати од једног чокота. Ако је пак чокот по изгледу још слаб, а ми га не пуштајмо у виду двокраке поваљенице, него једнокраке, тиме ћемо га још у жилама боље оснажити и осигурати за будуће обилно рађање. Сваки се чокот може штедити, за добијање настолоког гроздја, за првих 8 година, али даље,

ако му и ми сваке године оно дамо, што му треба да дамо, морамо га бома *цедити*.

Шесте године. — Стабло остаје старо, које је својим усправним правцем доспело до прве етаже. Лозе пак на поваљеницама могу се орезати или *на кондир* или *на лозу*. На кондир ћемо их тако орезати, кад сваку нову лозу (родницу) која је прошле, донела плода орежемо на 2 ока, према чему ћемо имати на сваком лањском оку кондир од два ока, дакле с једне стране 6 кондира или 12 очију а с друге стране толико дакле 24 очију односно 24 грозда на двокракој поваљеници, а пола на једнокракој. — Ако те године нећемо на поваљеницама да орежемо лозе роднице *на кондир*, онда морамо *на лозу*. Којим ћемо начином да режемо ове године, морамо бити на чисто још пете. Јер ако ћемо *на лозу* да режемо идуће године, онда пете односно ове године, при подбирању и заламању ластара, морамо оне ластаре који су на поваљеници најближи стаблу *невредиве* оставити, да се развију и израсту као што треба, а остали сви, се заломе. Сад ове односно шесте године, имамо краћих и дужих родница. Краће су по средини сваке поваљенице и по крајевима ових, а дуже, на свакој поваљеници по једна, стоје једна до друге, једна при почетку једне поваљенице, а друга при почетку друге поваљенице. Обе се ове оставе, а ореже свака поваљеница уз ову лозу родницу са противне стране од стабла, са којом (поваљеницом) и остале лозе роднице отпаду. Сад се ове две заостале роднице повале свака на место своје поваљенице и ове замену. Наравно претпостављајући да смо прво сваку, или ако је једнокрака поваљеница била, оно онда само једну такову лозу родницу на 5—6 очију орезали. И тиме смо добили оно исто што и пете године. — Тако се то ради с године у годину,

непрестано лозом родницом измењујући поваљенице.

На завршетку овога чланка морамо још и то да приметимо, да многи хоће код двокраке поваљенице и да једну поваљеницу замену с лозом родницом, а другу оставе и на њој орежу роднице на кондир. Ово истина није никаква вештина и да се врло лако постићи, но по нашем мишлењу, на основу начела које влада при циркулацији сока, она страна на којој су кондири, пошто лежи у једној равнини са противном поваљеницом као лозом родницом, својим кондирима, који више леже, превлађује и ову слаби. Друго је кад поваљенице леже на више етажа, па су ове према томе разне, и са кондирима и саме лозе роднице (о чему ће бити касније говора), а овде без нужде нема се права основа упуштати у већи посао а и кварење изгледа самог чокота.

Као што се лозе с године у годину могу да измењују као поваљенице, тако се исто могу и кондири. У том случају поваљеница остаје иста тако рећи непрестано а нови и нови кондири од 2 ока остављају се прво на доњем оку првог кондира, а за тим непрестано на доњем оку сваког кондира, које се место у току више година, као чокотић — глава образује. Због разних непогода тешко је сва ова места где су кондири у потпуној крепости одржати, тако да многа места са свим заслене и још је срећа ако по гдекад избије по који заперак, бар би се из овог прави кондир произвести могао. Али у противном случају овај начин може да врло нагрди чокот. Кад већ приближно наступи овакова појава, одма треба притрчати начину измењивања поваљеница са лозама родницама.

Уз то не смемо никад из вида изгубити и доњу резервну лозу, која стоји за сваки случај, да замене стабло. — Земља риголирана и ђубрена, и сваке године јако снажена, лако ће

издржати пуштање на род винове лозе. Кад лоза изда, било рађањем или иначе ма каквим год другим узроком, ваља је до резервне лозе, сво стабло са осталим деловима, орезати и за годину једну

и другу одмора њеног, а поред тога опет гнојењем, брзо ће се поновити снага, да ће бити у стању опет дуго времена потпуно ваљане лозе роднице произвађати.

ЦРТИЦЕ ИЗ ПЧЕЛИЊЕГ ЖИВОТА.*)

По Барону А. БЕРЛЕПШУ

Ив. Маширевић.

I.

Пчелиња чула.

Славни природњак Брем пишући о пчели вели од прилике ово: До данас још нисмо дживели да можемо рећи, све је јасно у том чудноватом организму (пчелињем) и Бог зна хоћемо ли кад год моћи казати е је све решено и на јасним доказима основано.

Запитајмо сад једног интеллигентног пчелара т. ј. оног, који се занима пчелом са већим интересом, не само ради материјалне користи, е да ли има овај право? Сваки ће нам одговорити, да Брем има и данас потпуно право.

Ево и у овим редовима, где хоћу, да драгим читаоцима сликам пчелу не са практичне стране него са теоретичне, морам, да се послужим Бремовим речима као потпуно истинитим. Но ипак у овој партији доста је расветљено а највећа хвала иде ученом и вештом пчелару свећенику Шенфелду, који нам је вештином својом и знањем највише разјаснио и расветлио.

Тачна испитивања пчелиних чула врло су тешка — јер ми са чисто позитивном тврдњом не можемо одредити ни једно чуло код пчела осим вида; остала чула која имају све животиње вишег реда, ми можемо до душе и код пчела наћи, али не онако лако, онако јасно и тачно, као код многих других животиња.

Па дед сад да изнесемо пред наше штоване пчеларе — било то праве т. ј. који се

*) Die Biene und ihre Zucht mit beweglichen Waben... von August Baron von Berlepsch Cap. XXII. Verschiedenes aus dem Leben der Bienen.

и баве пчелом, било оне, који се интересују само, ради лепоте, коју пчеларство као мала наука (огронак природних и економских наука) у себи садржи — све оно што је о овој врло занимљивој партији знао најученији до сада пчелар — Барон Берлепш.

1. Осећање и пипање.

Да је код пчела *чуло осећања* и *пипања* врло развијено нема сумње.

Чулум *осећања* зовемо ми својство опажања топлоте, зиме, електрицитета итд. Чулом *пипања* пак зовемо испитивање разних облика (фигура) површина, мицања итд. Оба ова чула имају своје органе код човека и код животиња вишег реда на површини тела или боље рећи на кожи. Чуло осећања је тим осетљивије чим је *покожица* (epidermis) нежнија и чим је *нервно ткање* гушће које пролази кроз *дебљу кожу* (derma) која је под покожицом и које ткање комуницира са осетљивом *слузничом* (Schleimnetz), која се опет налази између коже и покожице.

Но код пчела знамо, да не само покожицу него и *целу кожу* (cutis) замењује крта и чврста *рожњача* од *хитина* или *ентомелина*. Под том рожњачом се пак простиру окрјаци од нервних кончића и нешто слузњаче. Види се дакле да чуло осећаја није на површини пчелињег тела, него је под скелетом, који је на више места отворен и тако унутарњи организам опћи са спољним светом. Као што је познато стражњи део пчелињег тела подољен је у претенове, који се један другим покривају; између сваког пр-

стена налазе се *рупице* (трахеје) *за дисање*; осим тога и пипци су силним руницама прорешетани, који продужени у паралелном правцу са нервом (*Fühlernerve*) улазе у ваздушну кесицу, која се разилази у поједине поре.

За то дакле без сваке сумње може цео унутарњи организам, да осећа разне спољне утецаје као промену температуре, електрицитет итд. и тим боље чим у ваздушним кесницама и трахејама има ваздуха, који је у свези са спољном атмосфером.

За то што је тако удешено чуло осећаја и баш за то што је ово јако развијено

можемо растумачити, што пчеле у јачој топлини или мало јачој зими брзо умрју.

Органи за *пипање* су *пипци* (антене). Неки природњаци оповргавали су то, пошто — веле они — за орган пипања иште се фини и мехком кожицом превучени орган, но сами не умедоше наћи тако згодан орган, шта више неки постављаху за орган пипања ноге, које су много тврђе и грубље. Но ко је посматрао пчелу на цвету кад скупља мед или прах, ко је опазио ону гибљивост и кретање пипака, тај неће сумњати, да су пипци орган за пипање. (Наставиће се).

Белешке.

Маст за узде. Узмемо 30 гр. у прах истучена сапуна, 150 гр. на крупно скрушене шишарице, 150 гр. зелене галице, 10 литара кишнице, ову смесу кухамо читав час, по том процедимо и у течност сасемено 500 гр. прашине од у угљ претворених костију, 100 гр. самреше-екстракта, и 1 килогр. колонијалног сирупа, и још ка тому ради одрживости по постотка карболне соли. — На ову налик маст добићемо, кад 125 гр. шелака са 40 гр. боракса и 815 гр. воде помешамо и укухамо. Тако укуханој смеси додамо 20 гр. нигрозина мало разблаженог водом. Пре него ћемо овако зготовљену маст употребити треба узде добре испрати сапуницом, осушити и намазати кичицом или губом. А ко хоће да му се уздице светле као лаковане нека раствори 150 гр. шелака у 800 гр. ладном алкохолу; а друго нека раствори 15 гр. млетачкога терпентина ципом мешајући и полагано нека лева шелаков раствор, на послетку нека смеша 40 гр. нигрозина, који се може у алкохолу растворити и све то допунити водом. М. Г.

Промахивање стаја. Пољопривредници још једнако слабо пажње поклањају промахивању стаја држећу зар да је тај посао од незнатних последица. Ми ћемо примером доказати, како је чист ваздух у стаји од големог утицаја не само на здравље марве него и на млеко и друга својства, од којих беремо

корист. У стаји Франкфуртеког завода за лечење млеком има 80 крава и док се стаја неје могла вештачки ветрити давала је свака крава просеком год. 1877. 3700 литара; год. 1878. 3700 лит.; год. 1879. 3715 лит.; на против кад су стају удесили, да се могла ветрити добијали су од краве 1880. године 4050 лит.; 1881. год. 4152 лит.; а 1882. год. 4355 лит. млека. Дакле услед ветрења давала је свака крава годишње просечно $480\frac{2}{3}$ лит. више млека претпостављајући, да се храна није променила. М. Г.

Леш бели ораси. У Француској, где се силан орах производи, здраво пазе на то, да им ораси буду што белни. Француз зна добро, да је у кунаца и потрошача размажен укуси и ко не води о њему рачуна, тај може напред носити робу од куд је и донео. С тога онамо не млате орахе с дрвета као ми него сачекају, да сами поотпадају, па их онда вишекратним прањем и сушењем беле с поља. И у овом шепртљарењу находе они рачуна, јер трговци лепу робу добро наплаћују. М. Г.

Новости.

Нов конкурент кромпиру. У последње доба много се пише и говори о једној новој кртоластој биљци, чија је домовина Јапан и која је амо пре две године пренесена у Европу, где јако успева и рађа, и по свој прилици ће се код нас (у Европи) са свим одомаћити. Та се биљка назива *stachys tubifera*

(*stachys affénis*), коју у околини Париза назваше „*Crosués*“. Производња јој је врло лака. Месеца марта или априла, кад већ време попусти, исто се тако сеје у кућице по 2—3 гомољице као и кромпир; сеје се у дубљину на 10 см. а кућица од кућице да је на 30—40 см. размака; земља ваља да је добро нађубрена. Земљу често ваља окопати и од корова и травуљине очистити. Ова биљка врло брзо расте; од прилике израсте са лозом до 50 см. висине, па из једне кућице читав се жбун појави са врло много жила, на чијим се крајевима појаве гомољице, као год и кромпир, у врло великом броју. Ове гомољице тек при крају октобра или почетком новембра сазревају потпуно и тада су врло кусе. Врло лако презиме, у земљи могу да остану, па да им и највећи мраз не може да науди; у пролеће пак од њих можемо да добијемо врло добро кухање. Онолико што треба за зиму, повади се почетком новембра, а остало се остави на њиви у земљи. Што је повађено мора се јако просушити, а пре се и не сме вадити, док се лоза сасвим не сасуши, тада се претрпа где у подрум у песак. Кад стоје просто на ваздуху, у тој се мери сасуше, да се чисто смежурају и изгубе свој добри кус. Биљка ова не захтева Бог зна какву добру земљу; у свакој земљи успева, само ако је земља већ као њива обрађивана, па и у песковитој земљи, и особито добро рађа. У једној кућици редовно роди по 100 до 300 гомољица. „*Crosues*“ се на разне начине за јело зготовљава: кува се, пари, пече; кус је налик на орахов. Најпријатнији кус онда има кад се скува у сланој води и после се са маслом зготови. *Reuthe* у Лондону у својој „*Gartenflora*“ пише о њој, да су у последње доба ову биљку јако много произвели и да је исто тако и јефтина као год што је и родљива; због добра куса јако се распростире међу сиротињом. По свему се дакле види да „*crosues*“ има лепу будућност, бољу од самог кромпира, јер се врло добро плаћа а и много је боља куса од кромпира, због чега ће се јако и брзо распрострети. М. Н.

Распрострањење пчеларства. Гроф Албин Чаки министар богоштовља и просвете у по-

гледу што већег ширења рационалног пчеларења, недавно је управио окружницу на све црквене поглавице. — Министар конштатује, да се заиста пчеларство шири и подиже у нашој домовини, али још на много места се не поклања довољна пажња на ову пољопривредну грану. Из узрока тога позива горе речене поглавице, да позову све подручне учитеље, да пчеларство подижу и негују. На подручним учитељско-приправничким заводима, на основу још пређашње окружнице, да се у сваком погледу пчеларство негује и питомцима предаје. Да би пак учитељи добили основна знања у рационалном пчеларењу, сваком ће се, на изјављену жељу, бесплатно упутство од државног пчеларског надзорништва из Бузијаша послати. М. Н.

Нова винова лоза пронађена је пре кратког времена у бечком привредном друштву. Та лоза има велико лишће, роди врло велике гроздове, а филоксера јој не може наудити. Нашли су је негде у јужној Угарској, где је израсла у неким виноградима, што их је филоксера стаманила.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Замена и приказ).

Најновија издања издавачке књижарнице и штампарије А. Пајевића у Новоме Саду сад су баш угледала света, и нека су што топлије препоручена срп. читалачкој публици.

Кућарство, за школу и народ написала Милева Симића учитељица више девојачке школе. Одобрено од народног црквено-школског савета. Цена 70 новч.

Што ти је мати! приповетка за децу написао Франа Хофман превео Јован Грчић. (Са сликама.) Цена 40 новч

Мува, Славуј, Румене и беле руже, три приповетке Хр. Шмида. За српчад превео Јован Грчић. Цена 30 новч.

Петко Циганин, прича Ф. Хофмана. Превео Светозар Влашкалић, гимназиста. Цена 50 новч.

Збирка срп. нар. умотворина из горње крајине. Књига II. **Српске народне пјесме** слијешца Раде Рапајића, вјерно побиљежио и

за штампу приредио Манојло Кордунаш. Цена 80 новч.

Зборник црквених духовних песама на Божић са тропарима христових, богородичних и заповедних светитељских празника. За ученике, свечаре и свакога српски у стихове сложио Иван М. Поповић. Цена 10 новч.

Наука о чувању здравља и спасавању живота, за употребу народних школа написао Др. Л. Сел превео Стеван В. Поповић епарх. школ. реформент. Ово је дело наградило краљ. угар. министарство богочасти и просвете. Цена 20 новч.

Две нове музикалије.

Српски звуци, народне песме и игре. За клавир удесио проф. Тихомир Остојић. Цена 80 новч.

Весела је Србадија, парафраза за гласовир од Х. Доубека. Цена 90 новч.

Из администрације и уредништва „ДОМАЋЕГ ЛИСТА.“

Г. С. В. В. — Т. Поред најбоље воље немогуће нам је било и овом приликом да Вам је допис ушао у овај број; како буде

места одмах ће доћи на ред, а тако исто и чланак. Молимо Вас и надаље за сарадњу. — Српско Вам поздравље!

Преч. Г. М. Р.—Ст. С. Ви нам посласте претплату још полутином децембра месеца, пошто на купону ништа не велите, држимо да нисте сигурни е да ли посласте претплату за прошлу годину. То Вам овим јављамо, да сте Ви целу претплату у своје време за прошлу годину послали, а ових 2 фор. уврстисмо за целу овогодишњу претплату.

Г. Ј. К. — Б. Ваша послана 2 ф. примисмо прошлог месеца, но не велите за коју је годину то претплата, да ли за прошлу или за ову, с тога смо Вам послали свих 24 броја са последњом експедициом, које већ заиста и примисте. Ми ћемо Вам лист од ове године редовно слати, но за то молимо да нам претплату пошљете!

Г. А. Т. — К. По жељи Вашој шаљемо Вам 10 екземплара од овог броја и врло Вам се лепо захваљујемо на обећаном заузимању. Покрај свега тога, ми Вас опет лепо молимо да се што већма заузмете за наш лист на чему ћемо Вам бити веома благодарни. Молимо да нам картом јавите и то што пре, колко да Вам пошљемо од 2. броја. — Српско Вам поздравље!

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Ступајући овим бројем „Домаћег Листа“ у III. годину, част нам је умолити п. српску читалачку публику, као и дојакосње наше поштоване претплатнике да нас својом претплатом што обилније потпомогну у овом нашем скромном подуху, које једину сврху има, да наше домаће одрасније чланове привикне озбиљном и умном раду око свију домаћих послова.

„Домаћи Лист“ би се знатно унапредио и по садржини и по спољашности да нам наш сваки прет-

платник бар још прибави једног новог претплатника те тиме би се број претплатника удвостручио а ми с наше стране отворено исповедамо и обећавамо, да ако не више оно би и „Д. Л.“ двоиним се више издигао на ону моралну висину за којом тежи. Да заиста наше обећање није просто само обећање, посведочавамо ево и тиме, што у интересу наше читалачке публике променуемо — поред много већих новчаних жртава — и штампарију, да листу тиме дамо и лепши и пријатнији изглед.

Овом приликом сматрамо за дужност нагласити да „Д. Л.“ и на даље остаје веран свом истакнутом програму, ког се до данас тачно и верно придржавао, што се сваки из садржине му кроз ове две године уверити могао. Ми одузети од њега немамо ништа још ако буде било могуће и прилика се какова била указала можемо само додати. Особито наглашујемо да је „Д. Л.“ кроз ово прошле две године донео осим друге огромне садржине у својим ступцима потпуна 3 дела и то 1 *воћарство*, 1 *ичеларство*, 1 *повртарство*, даље добар део *виноградарства*, које ће наставити ове године поглавито *резање винове лозе* и друго, што ће допунити ово дело, а за тим ће поједине партије према савременом развиту науке проширивати и њима упознавати читалачку публику. Тако ћемо овом годином доносити низ чланака из „*воћарства*“ о „*резању воћака*“ од најпростијег рада па сво до тако званог вештачког резања и произвађања разних фигура, те ћемо и многим сликама да разјаснимо, ако нам се само п. публика што боље буде била одазвала.

Скупљачима на пет скупљених претплатника на целу годину, радо уступамо шести примерак

као уздарје за труд; на десет скупљених претплатника уступамо два примерка, од којих један може уступити једанајстом претплатнику и у новац га створити.

Овом приликом саопштавамо једну пријатну вест нашој читалачкој публици, коју добисмо завршујући овај број, да је **високи Шк. Савет у Ср. Карловцима**, појимајући важност цели, коју је „Домаћи Лист“ истакао, у својој последњој седници **препоручио свима српско-православним Црквено-Школским Општинама**, у своме подручју, да га набаве за подручне школ. библиотеке и школе. У то име и ми још једном молимо наше пречасно свештенство и браћу учитеље, да својим упливом код Општина пораве, да нас и ове својом претплатом што обилније потпомогну.

Лањских и преклањских потпуних бројева — броширана свака година за себе — имамо и по одређеној цени свакоме на услузи стојимо.

Цена је овом листу означена на оглављу.

У Сомбору 1. јан. 1892.

Уредништво и администрација
„Домаћег Листа“
Zombor (Bácsm.)

Ј. Ц. ШИМИДТ ЕРФУРТ.

Препоручује свој велики избор

СЕМЕНА

од поврћа, цвећа и економских биљака, разног дрвећа и шибала и од сваке врсте воћа **произведени биљака** сваке врсте, особито екзотична цвећа и **НОВИТЕТА** од разног поврћа.

Специалне богато илустроване каталоге шаље сваком на захтевање бесплатно и франкирано.

J. C. SCHMIDT Erfurt.

Штампано код Фердинанда Витермана у Сомбору.